

Høring – NOU 2015:8 Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser

Om Forandringsfabrikken

Forandringsfabrikkens mål er at barn og unge er med og bestemme hjelpen de skal motta, på samfunnsnivå og individnivå.

Forandringsfabrikken vil forandre skole, barnevern, psykisk helsevern og kriminalomsorg ut fra svarene fra barn og unge. Utvikling bygd på svarene fra dem det gjelder, vil bidra til bedre kvalitet i tjenestene. Forandringsfabrikken vet at mye hjelp gis, uten at vi spør den som skal motta hjelpa om hva som hjelper.

Forandringsfabrikken har i mer enn 11 år arbeidet med barn og unge med erfaring fra hjelpeapparatet. Siden 2008 har vi invitert dem med i prosjekter. De inviteres som "proffer" og har erfaring fra barnevern, psykisk helsevern, kriminalomsorg, på støttesenter – eller på skolen. De inviteres i grupper, til å dele erfaringer og gi råd til forandring. Rådene presenteres for nasjonale myndigheter – på Stortinget, i departement, i direktorat, for forskere, for fagfolk - og på utdanningsinstitusjoner.

Forandringsfabrikken har utviklet Forandringsfilosofi, Forandringsnøkler og Forandringsmetodikk (visuell, deltakende metodikk).

Forandringsfabrikkens virksomhet er tredelt, i prosjektarbeid, påvirkningsarbeid og opplæringsarbeid. Vi knytter mange kontakter underveis og går aktivt inn for å få samarbeidspartnere blant nøkkelpersoner og – organisasjoner / institusjoner på feltet.

SkoleProffene

Hva vet vi om hvordan barn og unge opplever norsk skole? Og hva tenker de om hvordan flere kan trives bedre? Hva skal til for at enda flere barn og unge i Norge kan lære bedre? Forandringsfabrikken har i løpet av 10 år gjennomført flere prosjekter innen skolefeltet. Målet har vært å lytte til barn og unges tanker, erfaringer og råd om trivsel og læring.

I prosjektet NO1OUT (No-one out – Inge utenfor) møttes "piloter" fra hele Norge i ett år. De var fra 14 til 17 år og utvekslet regelmessig erfaringer, myldret ideer og fant løsninger. De laget oppdrag de trodde ville kunne

forandre og prøvde de ut – i samarbeid med Forandringsfabrikken. Noen piloter med erfaring fra å mobbe andre. Noen med erfaring fra å bli mobbet. Noen med lang erfaring som «tilskuere», de som ser på, men ikke griper inn. Noen også med erfaring fra å prøve å gjøre en innsats for et bedre skolemiljø. Alle med samme ønsket om å finne veier til der unge kan respektere hverandre, til tross for ulikheter. Med samme forståelse av at ingen skal grue seg til å gå på skolen. Med sterke meninger om at alle trenger en venn. Dette var det første prosjektet I sitt slag I Norge.

I 2013-14, inviterte Forandringsfabrikken ca. 3000 barn og unge rundt om i landet, som SkoleProffer. Prosjektene som har fokus på *læring* og *bedre psykisk helse* i skolen er finansiert med midler fra Utdanningsdirektoratet, Egmont Fonden i Danmark og Helsedirektoratet.

SkoleProffer er barn og unge som går i skolen nå – elever fra 5. trinn på grunnskolen til 2. trinn på Vgs. SkoleProffer er ved å være elever i skolen i dag profesjonelle på norsk skole og har dermed førstehåndskunnskap om det å være elev. Siden høsten 2013 har Forandringsfabrikken møtt mer enn 3000 SkoleProffer fra Hammerfest i nord til Kristiansand i sør. SkoleProffene har gode råd til hvordan skolen kan bli enda bedre, og vi gjør lurt i å lytte til dem dersom vi skal klare å forandre.

Lyst til læring – fase 1

SkoleProffene gjennomførte i 2014 samlinger på 40 skoler fordelt på alle landets 19 fylker. Til sammen møtte Forandringsfabrikken nærmere 2400 barn og unge fra mellomtrinn, ungdomstrinn og videregående skole. Samlingene ble delt i to, hvor den første delen var en levende spørreundersøkelse med hele trinn om hva som er gode og dårlige forutsetninger for læring. Den andre delen var en dybdekartlegging hvor elevene i en klasse utførte oppdrag som utgangspunkt for en samtale om læring. De innsamlede dataene ble bearbeidet og systematisert, og hovedsvarene fra elevene er presentert i et resultatmagasin. Hovedsvarene vil også være grunnlaget for utarbeidelse av verktøy til bruk for å gi økt lyst til læring.

Første presentasjon av hovedsvarene ble gjort for kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen og KD i oktober 2014, 20 SkoleProffer fra hele Norgeformidlet hovedresultatene fra 3000 SkoleProffer. Rådene fra elevene ble tatt vel imot. Forslaget om å innføre tid på timeplanen for å snakke om livet, skapte diskusjoner.

SkoleProffene har deretter presentert sine råd for bl.a. Ludvigsenutvalget, Djupedalutvalget, Utdanningsforbundets sentrale ledelse – og for Utdanningsdirektoratet og utdanningsdirektører fra hele landet, sist juni. På åpen lansering av SkoleProffenes hovedresultater i august 2015, var representanter til stede institusjoner og organisasjoner i skole-Norge, inkludert Kunnskapsdepartementet.

Lyst til læring – fase 2

Det overordnede målet med SkoleProffene fase 2 er å gjennomføre dybdekartlegging og bygd på dette gjøre metodeutvikling for fire målgrupper i skolen: Barn som er ekstraordinært skoleflinke, barn som strever på skolen i forbindelse med/etter livskriser, barn som kontinuerlig over tid strever på skolen og barn som samarbeidspartnere i skolen. Hensikten er å gi økt læringsutbytte og bedre trivsel for barn og unge som opplever spesielle utfordringer i skolen. Hensikten er også i større grad å gjøre barn og unge til naturlige samarbeidspartnere. Svarene vil synliggjøres og bygd på disse svarene, vil det skreddersys arbeidsmåter, læringsmetoder og rammeverk for å gjøre skolehverdagen bedre. Dette arbeidet er kunnskapsutvikling nedenfra. Hovedaktivitetene i fase 2 gjennomføres i 2015–2016. Resultater vil bli presentert for myndigheter og sentrale aktører for å skape mer forandring.

Bedre psykisk helse i skolen

Med utgangspunkt i resultater innhentet fra elever i hele Norge, ble det planlagt samlinger om trivsel som forutsetning for læring i 2014. Mellomtrinn på 6 skoler, 5 steder i Norge, besøkes: Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og Tromsø. Samlingene er todelt, med levende spørreundersøkelse og dybdekartlegging. Samlinger på ungdomstrinnet vil gjennomføres våren 2015. Innsamlet data fra 5.–10. Klasse, vil utgjøre grunnlaget for verktøy som vil øke trivsel for flere barn og unge.

BarnevernsProffene

Arbeidet med barnevern i FF startet for fullt i 2008. BarnevernsProffene ble etablert - unge som får hjelp i norsk barnevern nå. De er 8-22 år og kommer fra hele landet. De blir invitert til samlinger, der de deler erfaringer og formidler råd. Rådene formidles på fagdager, i kurs og på store konferanser, på utdanningsinstitusjoner og for fagfolk. FF har siden 2008 gjennomført en rekke prosjekter der vi har lyttet til barn og unge i norsk barnevern, på temaene samvær med foreldre, søsken, minoritet, vold og barns medvirkning. FF deltar også i utvalg og faggrupper, for å formidle barn og unges råd, til dem som kan gjøre forandring.

Barnevern har lenge vært Forandringsfabrikkens hovedvirksomhet. I tilknytning til barnevernsarbeidet samarbeider vi også med unge som får hjelp i psykisk helsevern, unge som vokser opp i familier med dårlig råd og unge med erfaring som lovbrytere. Prosjektene innenfor barnevern er finansiert med midler fra Bufdir og Extrastiftelsen.

Prosjektet Mitt Liv er et 3-årig prosjekt som finansieres av Bufdir. 2014 var år 2 og prosjektet fortsetter i stor skala i 2015. I Mitt Liv samarbeider BarnevernsProffene med barnevernstjenester over hele landet. Ca 200 unge, 12-22 år, har bidratt direkte i utviklingsarbeidet. Proffene, barnevernstjenestene og Forandringsfabrikken utarbeidet sammen

barnesyn og verdier, til inspirasjon for barnevernet i hele Norge. I tillegg har vi utviklet og utprøvd arbeidsmåter til de ulike delene av barnevernet. 14 «motorbarnevernstjenester» har bidratt siden oppstarten høsten 2013. I løpet av 2014 ble barnevernstjenester rundt om i hele landet bedt om å være med «på laget», for utprøving av verdier og arbeidsmåter og høsten 2015 hadde ca. 150 tjenester meldt seg på. Målet er at norsk barnevern i alt sitt arbeid skal bygge på verdier og arbeidsmåter utviklet i samarbeid mellom barn, unge og barnevernsarbeidere. Et annet mål er at barn og unge i alle kommuner skal få gi tilbakemelding til eget barnevern.

Utdanningsinstitusjoner har også blitt invitert til å være samarbeidspartnere i arbeidet, med ønske om at resultatene underveis tas i bruk i undervisningen. BarnevernsProffene har besøkt utdanningsinstitusjoner rundt i landet. 4 høyskoler; HiST, HiOA, HiT og HiL, er del av utviklingsarbeidet "Mitt Liv Høyskole". Målet er å inkludere råd fra proffene i undervisningen på barnevern, sosionom og vernepleierstudiene, og å få til bedre dialog mellom utdanningene, unge proffer og praksisfeltet.

PsykiskhelseProffene

Psykisk helse har vært fokus i flere prosjekter rettet mot skole, men i 2013 startet vi første gang et arbeid for å kartlegge hvordan barn og unge opplever psykisk helsevern. Forandringsfabrikken møtte i 2013-14 ca 200 barn og unge fra nord til sør i Norge, som PsykiskhelseProffer. De var 14-24 år og ble invitert i samarbeid med BUPer, DPSer, helsesøstre, spesialskoler, brukerstyrte sentre og organisasjoner. Målet var å få fram deres erfaringer og råd til å bedre psykisk helsevern. De har alle erfaring fra psykisk helsevern for barn og unge og en del og fra å være innlagt. Erfaringer og råd om hva de opplever som god og dårlig hjelp - og rådene deres til hvordan psykisk helsevern kan gi mer virksom hjelp, ble samlet i et hefte som er distribuert til myndigheter og til fagfolk og studenter innen psykisk helsevern..

Statsminister Erna Solberg og helseminister Bent Høie fikk først presentert rådene, fra PsykiskhelseProffene. Deretter har proffene formidlet erfaringer og gitt råd i samlinger rundt i landet – på opplæringsdager I BUP og på konferanser.

NOU 2015:8

Overordnede kommentarer

Forandringsfabrikken sitter på svært mye kunnskap om hvordan barn og unge opplever systemene som er laget for dem. Hva fungerer? og Hva må forandres? Dette er spørsmål vi har stilt over hele landet. Dette er samlet til kunnskap fra barn og unge. Denne kunnskapen må stadig oppdateres. Forandringsfabrikken jobber på alle nivåer, fra departement og Storting - til ansatte i førstelinja. Forandringsfabrikken lyttes til i økende grad, uavhengig av nivå og systemer. Mange med makt og innflytelse er etter hvert blitt veldig klar over at barn og unge er en "uutnyttet ressurs" i Norge, til tross for intensjoner og forpliktelser om det motsatte (ta for eksempel FNs barnekonvensjon og den nye paragraf 104 i Grunnloven!). Med noe annen tenking, mer offensiv tilnærming og bedre forståelse og opplæring kunne barn og unges kunnskaper og erfaringer ha vært benyttet systematisk for å kvalitetssikre, forbedre og fornye systemene som tross alt er til for barn og unge.

Vårt hovedsvar til denne NOUen vil derfor handle om dette: Hvordan barn og unge selv – norske elever – kan benyttes som den ressursen de er for at flest mulig skal lære mest mulig, i trygge omgivelser. Og dermed også fra første stund vise barna at de er verdifulle, at deres meninger, kunnskap og erfaringer teller og er ønsket, og at de er like mye verdt som voksne. Slik bygger vi gode læringsmiljøer og gode psykososiale miljøer.

Dette vil støtte oppunder utvalgets anbefalte kompetanseområder: *Kompetanse i å lære, kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta – og kompetanse i å utforske og skape.* I tillegg kan det bidra til den *fagspesifikke kompetansen*, fordi et nytt syn på elevene som en viktig ressurs, medspiller og kunnskapsbank for skolen vil gi generelt større forståelse hos elevene for hvorfor og hvordan lære, og dermed gi mer motivasjon og engasjement, noe som er forutsetninger for en god skole, slik utvalget påpeker.

Mange av SkoleProffenes råd samsvarer med innholdet i NOU 2012:8. Dette gjelder for eksempel ønsket om mer dybdelæring, en mer aktiv lærerrolle, og det sterke fokuset på motivasjon, forståelse og engasjement som forutsetninger for læring. Elever over hele landet ber skolen om å ta barns behov for trygghet i klasserom og skoler på mye større alvor, og de setter dette i sammenheng med muligheten til å lære, slik utvalget også gjør. Dette er viktig og bra. Her viser vi også til vårt hørings svar til NOU 2012:5, Djupedalsutvalgets rapport. Vi vil gjenta noen hovedpunkter herfra i denne høringsuttalelsen, fordi de to ikke kan sees

uavhengig av hverandre. Trygghet er og blir en forutsetning for læring. Hva som skaper trygghet er et spørsmål som med fordel oftere kan stilles elevene selv, og på denne måten støtte oppunder de kompetansene utvalget mener at framtidens skole skal gi sine elever. Barn vil og kan bidra, hvis de bare inviteres med.

Savner vekt på barn og unges medbestemmelse

På bakgrunn av de kompetansene utvalget har sett for seg at elevene skal ha, mener Forandringsfabrikken at det er et paradoks at elevers medbestemmelse og involvering, ikke er enda tydeligere i utredningen fra utvalget.

Dette må ligge i bunnen dersom kompetanseområdene skal gi mening i praksis. Som utvalget skriver: *«Betydning av kommunikasjon og deltakelse øker i samfunnet, og elevenes sosiale og emosjonelle kompetanse har betydning for faglig læring og for elevenes senere liv. Utvalget mener at dette gjør det enda viktigere enn før at skolen jobber systematisk med å støtte elevenes sosiale og emosjonelle læring og utvikling i fagene.»* (s.22-22). Forandringsfabrikken mener dette må bety at elevene må inviteres inn som samarbeidspartnere for lærere og skoleledelse. Veien videre må handle om å omsette viktige målsettinger i praktisk handling. Ved utformingen av "framtidens skole" MÅ de som sitter med kunnskap om hvordan systemene kjennes, systematisk inkluderes og tas med i beslutningene - på systemnivå og i den praktiske hverdagen.

Utvalget er inne på dette når de skriver:

«Lærere har behov for kunnskap om og erfaring med hvordan elevinvolvering kan gjøres i praksis, og elevene har behov for å lære å mestre en aktiv rolle» (s.81)

«Utvalget mener at kompetanse i å samarbeide og delta bør være en del av alle fag. For det første er samarbeid vesentlig for faglig læring. For det andre vil det være så viktig for elevene å mestre samarbeid og deltakelse i skole, arbeid og samfunnsliv at de bør trene på det i alle fag.» (s.48)

SkoleProffene ber skolen gå lenger. Elevers medbestemmelse må gjennomsyre alle nivåer. Skoleledelsen må signalisere et syn på elevene som kompetente, likeverdige og viktige for god kvalitet – dette må gjøres helt tydelig.

SkoleProffene vet at mange av de store visjonene, programmene og tiltakene som har vært gjennomført i skolen de siste åra har hatt en stor mangel: Elevenes og lærernes (og foreldrenes) kunnskaper og erfaringer har fått altfor liten plass. Spesielt gjelder dette elevenes kunnskaper og erfaringer. Det bekreftes av elevene - med noen unntak. Hovedsvar er: Elevene involveres ikke i de virkelig viktige beslutningene og prosessene, eller i det daglige arbeidet, der hvor læring skjer og trygghet skapes – eller ikke. Dermed har mye vært gjort gjennom årene som ofte har hatt

de beste hensikter, men som ikke fungerer likevel. En overordnet målsetting nå må være å få brutt med denne "tradisjonen", slik at det vi gjør både får et tydelig verdigrunnlag der barn og unge ansees som kompetente, og at vi tar "kunnskapsbasert praksis" (under) på alvor:

www.kunnskapsbasertpraksis.no

På bakgrunn av lang erfaring med hva som skaper systemforandring, anbefaler Forandringsfabrikken at denne modellen blir gjennomført i praksis i skolen. Det må bli like viktig å lytte til og benytte læreres kompetanse og elevers kunnskap i det videre arbeidet med å forbedre norsk skole, som å lene seg på forskning. Lærere og elever har førstehåndskunnskap fra innsiden av skolesystemet som er helt nødvendig å ta på det største alvor. Dette handler om indre motivasjon for både lærere og elever. Det handler om lyst til å lære, gode relasjoner og engasjement – alle forutsetninger for at skolen skal gi størst mulig utbytte til elevene. I tillegg handler det om innovasjon, demokrati og kvalitetsutvikling. Vi har ikke råd til å overse den kunnskapen norske elever sitter på. Dersom det er vanskelig for skolen å vite hvordan de skal få tilgang til denne kunnskapen, ja, så må skolen lære hvordan! Og det må starte på likt på alle nivåer – fra lærerutdanning til skoleledelse via veiledning, kurs og kompetanseheving overfor den enkelte lærer. Elevmedvirkning har lenge fått forbli et honnørord i skolen.

SkoleProffene ber om at det settes tydelige forventninger til hvilke verdier skolen skal jobbe etter, og hvordan elevene kan kjenne dette. Det må også slås tydelig fast hva slags syn det forventes at lærerne og de andre voksne har på elevene.

I barnevernet gikk Forandringsfabrikken konkret til verks for å omsette lovens føringer om barns medvirkning til praktisk virkelighet. Forslagene ble del av forskrift om medvirkning fra BLD i 2014. Gjennom utviklingsarbeidet Mitt Liv, som er et samarbeid med 150 barnevernstjenester, utvikles arbeidsmåter for medvirkning. Slik lages kulturer for kvalitetsforbedring med utgangspunkt i svarene fra barn og unge, og i samarbeid med de ansatte.

Dette kan skolen også gjøre, og vil være helt i tråd med Ludvigsen-utvalgets tenking om kompetanser for framtida.

I barnevernet forklarte proffene at medvirkning inneholder:

1. Få god informasjon
2. Snakke i trygge rom, for å kunne formidle sant
3. Bidra i dokumentasjon
4. Gi tilbakemelding
5. Være med og bestemme

SkoleProffene svarer veldig likt:

Barna trenger og etterspør god informasjon om hva skolen og lærerne tenker, hvorfor og hvordan lære osv. Trygge (klasse)rom er helt avgjørende for læring. Noen barn har det også så vanskelig at de har ekstra sterkt behov for dette, og det krever at de voksne i skolen både forstår barns uttrykk og atferd som et språk – for eksempel et rop om hjelp eller å bli sett – og at de snakker godt med barna og ikke bare henvender seg til de voksne, for eksempel foreldre. Barn ønsker også å være med i dokumentasjon, for eksempel når det gjelder progresjon i fagene, elevvurderinger og annet som er viktig for elevenes framtid.

Å få gi tilbakemelding til læreren og skolen er nødvendig for at lærerne og skolen skal vite hva de må gjøre mer av og hva som må bli annerledes. Det bør være like selvfølgelig som at lærerne gir elevene tilbakemelding. Å få være med og bestemme er også viktig.

Elevene har mange ideer om hvordan man kan tilrettelegge bedre, variere undervisningen, hvilke lærere som bør ansettes eller hvilke kvalifikasjoner og egenskaper som bør vektlegges, og hva som fungerer best for at hver enkelt elev skal lære best mulig. Og barn og unge har mye kunnskap om hva som må gjøres for å skape mest mulig trygghet i klassen og på skolen. De bør inviteres med inn i viktige beslutninger om dette, ikke bare inviteres med når det skal avgjøres mindre viktige ting, som skolemelk, hvor basketkurven skal være eller om og hvor det skal være skoleball.

Når det gjelder elevenes mulighet til å gi tilbakemelding til lærerne, har for øvrig utvalget en vei å gå, slik vi ser det. Her er fra s. 81:

(...)Å få vurdere eget arbeid og egen fremgang og reflektere over læringsarbeidet sammen med medelever og lærere, kan bidra til at elevene utvikler et bevisst forhold til sin egen læring og lærer å ta en aktiv rolle i undervisningen.(...) Egenvurdering og at elevene gir tilbakemeldinger til hverandre, vil også være relevante tilnærminger for lærerne for å ha dialog med elevene om utvikling av sosiale og emosjonelle kompetanser.» (s.81)

Viktigste råd, jmf. Ludvigsenutvalget

Forandringsfabrikken vil innledningsvis peke på at språket og begrepene som utvalget benytter seg av, med fordel kunne vært mer tilgjengelig og forståelig, og mindre byråkratisk. Begreper som "metakognisjon" og "selvregulering" gjør det ikke enkelt for de som skal være skolens hovedpersoner å få grep om hva voksne eksperter ser for seg at skolen skal være, selv om innholdet i begrepene er viktige.

SkoleProffene og Forandringsfabrikken har tatt utgangspunkt i de viktigste rådene fra 3000 SkoleProffer om hva en god skole er.

Vi har spurt: Hva mener norske elever at skolen må gjøre og være for at alle barn og unge skal få best mulig læring? Svarene forsøker vi å knytte opp mot utvalgets egen analyse av hvordan skolen må utvikle seg. I høringsuttalelsen vil tre ting vektlegges. Dette er i tråd med hva SkoleProffene selv trekker fram som det viktigste:

1. Hvordan får man lyst til å lære når man er elev i norsk skole? Hva fremmer og hva hemmer god læring, sett fra elevene, og hvilke konsekvenser må det ha for framtidens skole?
2. Hva er en god lærer, og hvordan må samspillet og relasjonen lærer-elev være hvis flest mulig skal lære mest mulig?
3. Hva bør være skolens verdigrunnlag og syn på barn og unge, og hvordan skal dette vise seg i praksis.

En rød tråd gjennom Forandringsfabrikkenes høringsuttalelse er elevers medvirkning; elevinvolvering/-deltakelse eller medbestemmelse. Det tar utgangspunkt i et syn på barn som likeverdige og kompetente.

Hovedsvaret fra barn og unge over hele landet er dette:

Vi har mye kunnskap om livene våre og om systemene. Bruk den!

SkoleProffenes råd, sett i forhold til NOU 2012:8

Skoleproffenes viktigste råd til skolen handler i hovedsak om to ting: Skolen må være trygg, fordi ingen kan lære hvis de ikke føler seg trygge. I tillegg må elevene forstå hva det er de lærer om, hva det skal brukes til og lære å se sammenhenger.

Trygghet for å kunne lære

Utvalget er opptatt av det samme. Først litt om hva de sier om trygge og gode læringsmiljøer, relasjoner og samarbeid. Noen utdrag fra NOUen som vi vil vektlegge og utdype:

«det har stor betydning for elevenes læring at skolene jobber systematisk med å utvikle et godt læringsmiljø, der elevene tør å prøve og gjøre feil og lærer å ta medansvar for det sosiale miljøet på skolen (...) Et godt sosialt miljø er vesentlig for at individet selv skal lykkes (...) At elever lærer verdien av å bety noe for andre, stå opp for andre og ta ansvar for andre, er etter utvalgets oppfatning av stor betydning også sett i lyst av individualiseringen i samfunnet» (s.13)

«Trygge relasjoner gir et fundament for at lærerne kan gi elevene faglige utfordringer, og for at elevene kan utfordre hverandre. Dette er viktig for all læring, men det øker i betydning når det legges vekt på at elevene skal lære å utforske og skape og lære å samhandle med andre.» (s.76)

“Skolens samfunnsoppdrag omfatter mer enn kompetansemål i fag. Skolen skal også støtte elevenes identitetsutvikling, legge til rette for gode mellommenneskelige relasjoner og arbeide systematisk med det sosiale miljøet på skolen. I utvalgets samlede forslag utgjør samfunnsoppdraget, kompetanser for fremtiden og fornyede læreplaner en helhet” (s. 9).

«Betydning av kommunikasjon og deltakelse øker i samfunnet, og elevenes sosiale og emosjonelle kompetanse har betydning for faglig læring og for elevenes senere liv. Utvalget mener at dette gjør det enda viktigere enn før at skolen jobber systematisk med å støtte elevenes sosiale og emosjonelle læring og utvikling i fagene.»

«(...) vektlegging av områder som selvregulering, samhandling og deltakelse gjøre det enda viktigere at elevene tør utfolde seg, og at de opplever kulturen og relasjonene til lærere og medelever som støttende og tillitsfulle.» (s.76)

Og: *«Et godt læringsmiljø har egenverdi, men bidrar også til elevenes læring. Det fremmer læring når elevene tør vise hva de ikke kan, og når det verdsettes at alle kan mestre og ha faglig fremgang ut fra sine forutsetninger og sitt faglige nivå.» (s.76)*

På bakgrunn av utvalgets betraktninger, er det viktig å spørre seg *hvordan* dette kan skje. Svært mange elever sier at de føler det utrygt i klasserommene. De våger ikke snakke høyt, presentere eller stikke seg ut. De tas ikke med inn i viktige prosesser, og mange opplever at lærerne ikke er trygge nok eller nok opptatt av å skape trygghet gjennom å bli kjent med hverandre og ta følelser på alvor. Når all kunnskap; både erfarings – og forskningsbasert, inkludert hjerneforskningen, viser at

mennesker ikke klarer å lære når det er utrygt, og så mange barn sier at det ikke er trygt nok i klasserommene, så må dette prioriteres. Stress påvirker hjernens funksjoner, det vet vi. For barna kan det ødelegge for framtida fordi hele skolegangen kan bli påvirket negativt. SkoleProffene mener at både klassemiljøet, forholdet til læreren og hvordan barna har det hjemme og med venner må tas på alvor av skolen. SkoleProffene ber om at de blir tatt med på råd for å skape gode læringsmiljøer. De ber om at det blir vanlig å snakke om følelser. De ber om at det satses på lagbygging fra første stund, og gjennom hele skoleåret. Og alt dette passer inn i det utvalget tenker på som viktige kompetanser for framtida.

Råd nummer 1: Barn må ha det trygt for å lære. Skolen må hjelpe barn til å være trygge. Dette må være like viktig som å jobbe med fag.

Utdrag fra resultatmagasinet etter at 3000 skoleelever har gitt sine svar:

Uten trygghet er det farlig

Skolen er for alle barn og unge, vi har ikke noe valg
Vi må være der veldig mange dager hvert år
Det som skjer der, er viktig for hvordan oppveksten kjennes
Voksne må forstå at utrygghet der kan sette spor i oss for alltid

Trygghet for å lære

Voksne må forstå bedre hvor mye trygghet betyr for å lære
Det er utrygt når folk ler eller himler med øynene når du gjør feil
Dette må alle voksne forstå og ta helt alvorlig
Hver rektor og hver lærer må få personlig ansvar for trygghet ”

Skolen tar ansvar for trygghet

Hver skole jobber systematisk og hardt for trygghet
Elever og voksne bestemmer sammen hvordan det gjøres
Om elever opplever utrygghet, går det ”en alarm”
Skolen tar da raskt ansvar for å forandre og forbedre

Forstår lærerens avgjørende betydning

Hver skole tar ansvar for at de voksne og vi forstår sammenhengen
At urettferdige, sinte, kjefte eller frustrerte lærere skaper utrygghet
At alle samtidig forstår at blide og varme lærere skaper trygghet
På hver skole har de voksne det avgjørende ansvaret for trygghet

Det er tid til at vi blir kjent med hverandre og bygger respekt

Elever og voksne vet at det lager trygghet og trivsel
Elevene bidrar med ideer og løsningsforslag til hvordan det gjøres
De voksne har alltid hovedansvaret for innsatsen for trivsel

SkoleProffenes råd til norsk skole er at det må jobbes systematisk fra første stund med å skape trygghet, og at dette først og fremst handler om

å "bygge relasjoner" – bli kjent og trygge på hverandre – elevene imellom og mellom lærere og elever. Da må det snakkes om følelser, alle må vite litt om hverandre og det må settes av tid til "Livet". **Skolene må forstå at trygghet og læring er to sider av samme sak, og bruke like mye tid på begge deler.** I resultatmagasinet kommer det mange konkrete forslag fra SkoleProffene til hvordan dette kan gjøres, som mentorordning, lagbyggingsbøker, skoleturer og snakkepersoner. SkoleProffene ønsker å delta i skolens arbeid med det psykososiale skolemiljøet i mye større grad enn det som gjøres ved mange skoler i dag. SkoleProffene gir sterke tilbakemeldinger om at de ønsker å involveres, spørres og tas med i arbeidet med utfordringer i elevkulturen – både på system og individnivå. De ønsker å bidra til en bedre skole og til at flere skal få en god skolehverdag. De har førstehåndskunnskap om skolesystemet, råd om hvordan skape et trygt og inkluderende skolemiljø, og ønsker å bidra i videreutviklingen av skolen.

Råd nummer 2: Gå i dybden, se sammenhenger og forstå hvorfor og hvordan vi lærer

Utvalget er svært opptatt av det de kaller "dybdelæring", og skriver på side 10-11:

Å utvikle forståelse innenfor et fagområde eller på tvers av fagområder krever at elevene tilegner seg kunnskaper og ferdigheter, og at de reflekterer over det de lærer, og setter det i sammenheng med det de kan fra før. Å lære noe grundig og med god forståelse forutsetter aktiv deltakelse i egne læringsprosesser, bruk av læringsstrategier og evne til å vurdere egen mestring og fremgang. Slik sett henger dybdelæring nøye sammen med kompetanse i å lære.

Å lære noe grundig og ikke overfladisk krever en aktiv involvering fra elevens side, men det er skolens ansvar å legge til rette for god læring. Tilstrekkelig tid til fordypning, utfordringer tilpasset den enkelte eleven og elevgruppens nivå, samt støtte og veiledning, er stikkord for lærernes arbeid. Lærerens arbeid med å fremme dybdelæring forutsetter varierte arbeidsformer.

Utvalget mener at mer dybdelæring i skolen vil bidra til at elevene behersker sentrale elementer i fagene bedre og lettere kan overføre læring fra ett fag til et annet. Forståelse av det eleven har lært, er en forutsetning for og en konsekvens av dybdelæring. Skoler som legger bedre til rette for læringsprosesser som fører til forståelse, kan bidra til å styrke elevenes motivasjon og opplevelse av mestring og relevans i skolehverdagen.

SkoleProffene ber om mye av det samme:

Forstå hva vi lærer om

Vi må alltid forstå hva det er vi skal lære om
Og om hvilket nivå det tilhører, store linjer eller detaljer
I starten MÅ det legges opp sånn at alle henger med
Alle må forstå hvor det vi skal lære hører til i sammenhengen

Forstå hva det kan brukes til

Alle må forstå hvorfor vi skal lære de ulike tingene
Uten det er skolen ganske nytteløs for mange av oss
I hvert eneste fag eller tema, må det alltid forklares
Hvorfor vi skal lære det og hva det kan brukes til"

Lære store linjer og i dybden

I alle fag er det spennende å forstå sammenhenger
Og vi må lære det som er grunnmuren i hvert fag
Vi må ikke kveles i meningsløse mengder av unyttige detaljer
I stedet må vi ha tid til å dybdejobbe med noe, så det sitter

Lære om sammenhenger

Det er lettere å huske ting når undervisningen er variert
og når vi lærer på tvers av fag og tema
Det er spennende å se hvordan ting henger sammen
Når vi forstår de større sammenhengene, husker vi også mer

Lære å finne kunnskap

Kanskje er det aller viktigste at vi lærer å finne ny kunnskap
Mye kunnskap erstattes jo, fortere og fortere
Hvis vi skal bli nyttige i samfunnet, må vi bli gode i å søke
Vi må kunne lete, finne og sette sammen ny kunnskap

Lærer om læring

Elevene får jevnt og trutt opplæring i hvordan lære best mulig
Vi har dialog om dette, for å forstå og utveksle erfaringer
Fra barneskolen lærer vi å finne fram til og sortere kunnskap
Om hvordan bruke kunnskapen, kritisk tenking og selvstendighet

Planlegging og tilbakemelding

I starten av et tema, snakker vi om hva vi skal lære og hvorfor
I slutten om hva vi har lært og hvordan vi opplevde det
Vi snakker om hva som var lett og hva som var utfordrende
Vi finner ideer til hvordan vi kan lære enda bedre framover

SkoleProffene ber nok en gang om å få bli involvert i prosessene, og å få gi løpende tilbakemeldinger.

Om vurdering og anmerkninger:

Utvalget anbefaler at det *“nedsettes et ekspertutvalg som skal vurdere dagens eksamenssystem og se på hvordan standpunktvurdering og eksamen samlet sett kan gi pålitelig og relevant informasjon om elevenes kompetanse.»* (s.84) Forandringsfabrikken anbefaler at SkoleProffer inkluderes i et slikt utvalg, og i det minste at det innhentes synspunkter fra ulike elever som grunnlag for utvalgets arbeid. Elevene har mye kunnskap om både eksamen og karakterer og bør lyttes nøye til i en slik prosess.

Utvalget er også opptatt av karakterer i orden og oppførsel, og bruk av anmerkninger:

Elevenes orden og oppførsel dreier seg om sammensatte egenskaper og kan ha ulike årsaker som for eksempel forhold ved elevens hjemmebakgrunn. Dette gjør det utfordrende for lærerne å gi en vurdering med karakter som er basert på tydelige og rettferdige kriterier. Det finnes lite systematisert kunnskap om gjennomføring og effekter av vurdering i orden og oppførsel, men det ser ut til å være en vanlig praksis at lærerne gir anmerkninger som samlet kan gi elevene nedsatt karakter i orden eller oppførsel. En praksis som legger stor vekt på karaktervurderingen og muligheten for å få nedsatt karakter, kan bidra til at vurderingen brukes som et sanksjonerende virkemiddel i stedet for som et virkemiddel for å støtte elevenes utvikling. Utvalget mener det er relevant å vurdere om det bør gis halvårsvurdering med karakter og standpunktkarakterer i orden og oppførsel. (s.85)

SkoleProffer over hele landet er opptatt av at anmerkninger ikke fungerer etter hensikten, men heller forsterker allerede vonde og vanskelige følelser i en klasse: Det kan handle om de som er livredde for anmerkninger og anstrenger seg altfor hardt for ikke å få dem. Det kan handle om de barna som utvalget berører over, de som har det altfor vanskelig hjemme til at de kan klare å holde orden på alt i tillegg. Det kan handle om barn som utagerer eller dissosierer på skolen, barn som egentlig burde bli sett og fått hjelp i stedet for å bli straffet eller belønnet. Anmerkninger kan bidra til å skyve barna bort, skape avstand og mistillit i stedet for en trygg relasjon, som igjen går utover læringen og klassemiljøet. I stedet burde lærerne lære av SkoleProffenes innspill og råd om hvordan skape gode og trygge klassemiljøer. Fra SkoleProffenes resultatmagasin:

“Samarbeide om trivsel og trygghet

Vi elevene kan og vil ta mye ansvar for trivsel

Men vi kan bare greie å gjøre det om de voksne vil samarbeide

Det er jo vårt liv og våre hverdager, i årevis

Det er livsviktig at vi trives, dere trenger ideene våre til hvordan”

Råd nummer 3: Å snakke om følelser og livet utenfor skolen

Utvalget ser også at det er viktig for barn og unge å kunne mestre livet. Utvalgets ordlyd er en litt annen enn SkoleProffenes:

Et eksempel på fagutvikling på det praktiske og estetiske fagområdet kan være å styrke folkehelseperspektivet gjennom en faglig nydanning bygget rundt kompetanse i å mestre livet. Kunnskap om fysisk og psykisk helse, livsstil, personlig økonomi og forbruk er områder der det er behov for en styrking av hva elevene skal lære i skolen. Den overordnede begrunnelsen for faget kan knyttes til å kunne gjøre ansvarlige valg i eget liv, og til at kapasitet på dette området læres og utvikles i samspill med andre (s.53).

SkoleProffene er opptatt av å få snakke om "Livet":

Jobber for lite med det inni

Vi lærer om og snakker for lite grundig om hva som skjer inni oss
Vi lærer også altfor lite om det å greie oss så mange sammen
Hvis de hadde putta 25 ulike voksne i så små rom, ville de strevd
Hvorfor er det bestemt at vi skal ha det sånn, i så mange år

Følelser må ut

Vi vokser opp og må få ting ut for å bli sunne mennesker
Når noe er vondt, kan vi ikke bære for lenge på det
Skolen har oss der hele dagen, da må de også ta ansvar
Da blir det færre psykiske problemer, og mindre sykdom

Kan være farlig

For noen er det farlig at vi må være på skolen hver dag
Når du har vondt i magen på morran, er det ikke bra for hjertet
Dette må alle voksne ta mye mer på alvor
De må høre våre svar på hvordan jobbe med følelser og trivsel

Klasseprat om det viktige

Vi vil ha klasseprat jevnlig hvor man snakker om det viktige
Vi vil ha snakketimer der elever snakker sammen uten lærer
En time der man kan snakke ut med venner og medelever

Lære å mestre livet

Vi vil gå på en skole som lærer oss å mestre livet her og nå
Men som også forbereder oss best mulig til livet videre
Da trengs mer tid til samtaler, med ærlige, direkte spørsmål
Vi har lyst å slutte skolen som en god utgave av oss selv

Livet på ukeplanen

Vi må ha tid på timeplanen til å lære om og snakke om livet
Men dette må IKKE bli et fag hvor vi bare skal lære

Vi trenger kunnskap, men enda mer trenger vi å dele vår kunnskap
Vi har mye kunnskap om livet

Inkludere elevenes kunnskap i utviklingen av skolen:

Utvalget er også opptatt av at *"nasjonale myndigheter bør kartlegge på hvilke områder det er et særlig behov for kompetanseheving for å nå de overordnede målsettingene om kompetanser for fremtiden"* (s.90) og at *"anbefalingene om skolens innhold endrer og fornyer kravene til lærerprofesjonen og til undervisnings og vurderingspraksis"* (s. 91). I den forbindelse skriver utvalget følgende:

Utvalget mener at god profesjonskompetanse utvikles i samarbeid mellom skoleledere og lærerkollegier. Profesjonsutøvelse som er basert på relevant forskning, faglige refleksjoner og kompetente valg av metoder og arbeidsmåter i kollegiale samarbeid, vil øke kapasiteten i skolen og kan føre til økt læringsutbytte for elevene.» (s.91)

Forandringsfabrikken vil derfor på nytt understreke at det bare er ved å ta i bruk alle de tre elementene i kunnskapsbasert praksis at man virkelig kan bli god: Elevenes kunnskap må bli en like naturlig del av kunnskapsgrunnlaget og kvalitetsutviklingsarbeidet som lærernes kunnskap og forskningskunnskapen. Vi mener også at det er et helt klart behov for å sette elevenes klare rett til medvirkning der det hører hjemme: Som en helt naturlig del av tenkingen og utviklingsarbeidet. Elevers deltakelse må inn i føringene som legges for skolen framover, bli et satsingsområde for både skoleledere og lærere, og elevene må bli sett og forstått som den ressursen de er dersom vi skal lykkes med "framtidens skole". Barn og unge vil være med, vil ta ansvar, vil bidra. Men de må inviteres med.

Elevmedvirkning i praksis

Til Djupedalsutvalget ga Forandringsfabrikken og SkoleProffene følgende råd om elevmedvirkning:

Vi vil lage samarbeidsregler sammen med de voksne. Da er det større sjanse for at reglene passer både for oss og dem. Og da er det lettere å respektere reglene.

Elevene må ha mest mulig medbestemmelse. Det gir oss lyst til å være og lære på skolen. Man blir motivert og stolt av å få være med å bestemme.

Ikke gjett dere til behovene våre, la oss sammen finne ut hvordan hver enkelt av oss lærer på best måte. Vi lærer mer når vi kan velge mellom to-tre alternative måter å jobbe på.

Vi vil vokse og lære oss å gjøre ting selv. Da er det bedre om læreren veileder oss til hvordan vi kan finne svaret heller enn å gi oss det med en gang. Vi tror vi vil lære oss mer med frihet under ansvar. En del lærere gir oss det, og da vokser vi mye.

For å sikre at lærerstudenter mottar førstehåndskunnskap fra elever som er en del av dagens skolesystem, tas foredrag med SkoleProffer inn som en del av Lærerutdanningene.

Forandringsfabrikken har gjennom utviklingsarbeidet Mitt liv holdt foredrag for barnevernstudenter sammen med unge med egne erfaringer fra å være en del av systemet. De unge har gitt direkte råd til studentene, noe som har fungert veldig godt. Erfaringene herfra tilsier at det er veldig lurt å gjøre det samme for pedagog- og lærerstudenter – SkoleProffer deler sine erfaringer fra innsiden av skolesystemet og deltar i opplæringen av framtidens lærere.

Forslag knyttet til etter- og videreutdanning for lærere:

Forslag til nytt tiltak:

- For å sikre at lærer som tar etter- og videreutdanning mottar førstehåndskunnskap fra elever som er en del av dagens skolesystem, tas foredrag med SkoleProffer inn som en del av videre- og etterutdanningen.

Forandringsfabrikken har gjennom utviklingsarbeidet Mitt liv holdt foredrag for barnevernstudenter sammen med unge med egne erfaringer fra å være en del av systemet. De unge har gitt direkte råd til studentene, noe som har fungert veldig godt. Erfaringene herfra tilsier at det er veldig lurt å gjøre det samme for lærere som tar videre- og etterutdanning.

Forslag knyttet til etter- og videreutdanning for skoleledere:

Forslag til nytt tiltak:

- For å sikre at skoleledere som tar etter- og videreutdanning mottar førstehåndskunnskap fra elever som er en del av dagens skolesystem, tas foredrag med SkoleProffer inn som en del av videre- og etterutdanningen.

Forandringsfabrikken har gjennom utviklingsarbeidet Mitt liv holdt foredrag for barnevernstudenter sammen med unge med egne erfaringer fra å være en del av systemet. De unge har gitt direkte råd til studentene, noe som har fungert veldig godt. Erfaringene herfra tilsier at det er veldig lurt å gjøre det samme for skoleledere som tar videre- og etterutdanning.

Vår appell er derfor at skolen, i likhet med barnevernet i 150 kommunale barnevernstjenester, tar utgangspunkt i et konkret syn på barn som folk. Skolen er velkommen til å overta barnesynet som nå brer seg i barnevernet - i rekordfart:

Barn og unge har mye kunnskap om livet sitt. De er like mye verdt som voksne. De trenger kjærlighet og må bli trodd på og tatt på alvor.

På ordentlig.

Gode hilsener fra

SkoleProffene & Forandringsfabrikken

Oslo 15. oktober 2015

v/ Marit Sanner, leder Forandringsfabrikken